

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “จิต ๖ กับความเข้าใจชีวิต : กรณีศึกษาผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาญาณพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมจิต ๖ และระดับความเข้าใจชีวิต ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่ศูนย์วิปัสสนาญาณพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์๒) ปทุมธานี ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลและจิต ๖ ต่อความเข้าใจชีวิต ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่ศูนย์วิปัสสนาญาณพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี และ และ ๓) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจิต ๖ กับความเข้าใจชีวิต ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่ศูนย์วิปัสสนาญาณพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์๒) ปทุมธานี จำนวน ๒๐๔ คน

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๒ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๓ ข้อมูลเกี่ยวกับ ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี
ด้านจิต ๖ และความเข้าใจชีวิต

๔.๔ ผลการเปรียบเทียบ ของผู้ปฏิบัติบัณฑิตนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาธุวพุทธาเฉลิม
พระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานีด้านจิตต ฆและความเข้าใจชีวิต

๔.๕ ข้อมูลเสนอแนะเพื่อใช้เป็นแนวทางในการนำของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์
วิปัสสนาพุทธเจดิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานีด้านจิต ๖ และความเข้าใจชีวิต

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

N แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

$\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)

S.D. แทน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

t แทน ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณา t-distribution

F แทน ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณา F-distribution

df แทน ระดับขั้นของความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)

sig. แทน ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (Significant)

๔.๒ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒.๑ ปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามด้านปัจจัยส่วนบุคคลถึง ของ ข้อมูลเกี่ยวกับของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานีเกี่ยวกับจิต ๖ และความเข้าใจชีวิตจำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระยะเวลาที่เคยฝึกปฏิบัติกรรมฐาน ความถี่ในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนายุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ระยะเวลาที่เคยฝึกวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนายุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) สาเหตุการมาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนายุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านปัจจัยส่วนบุคคล

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
๑. เพศ		
ชาย	๒๙	๑๔.๒๐
หญิง	๑๗๕	๘๕.๘๐
รวม	๒๐๔	๑๐๐.๐๐
๒. อายุ		
ต่ำกว่า ๒๕ ปี	๕	๒.๕๐
๒๖-๔๐ ปี	๕๔	๒๖.๕๐
๔๑-๖๐ ปี	๑๐๗	๕๒.๕๐
๖๑ ปีขึ้นไป	๓๘	๑๘.๖๐
รวม	๒๐๔	๑๐๐.๐๐
๓. สถานภาพ		
โสด	๙๑	๔๔.๖๐
สมรส	๘๘	๔๓.๑๐
หม้าย	๑๒	๕.๙๐
หย่าร้าง	๑๓	๖.๔๐
รวม	๒๐๔	๑๐๐.๐๐

ตารางที่ ๔.๑ (ต่อ) แสดงจำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านปัจจัยส่วนบุคคล

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
๔. ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่ามัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	๘	๓.๙๐
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๒๗	๑๓.๒๐
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	๑๐๑	๔๙.๕๐
สูงกว่าปริญญาตรี	๖๘	๓๓.๓๐
รวม	๒๐๔	๑๐๐.๐๐
๕. อาชีพ		
นักศึกษา	๓	๑.๕๐
ข้าราชการ/รัฐสาหกิจ	๓๖	๑๗.๖๐
พนักงานบริษัทเอกชน	๓๙	๑๙.๑๐
ประกอบธุรกิจส่วนตัว/เจ้าของกิจการ	๔๕	๒๒.๑๐
นักธุรกิจ	๓	๑.๕๐
อาชีพอิสระ เช่น แพทย์ หนายความ ฯลฯ	๖	๒.๙๐
อื่นๆ	๗๒	๓๕.๓๐
รวม	๒๐๔	๑๐๐.๐๐
๖. รายได้		
ต่ำกว่า ๘๐๐๐ บาท	๒๖	๑๒.๗๐
๘๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท	๓๓	๑๖.๒๐
๑๕,๐๐๑-๒๕,๐๐๐ บาท	๔๐	๑๙.๖๐
สูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท ขึ้นไป	๑๐๕	๕๑.๕๐
รวม	๒๐๔	๑๐๐.๐๐

ตารางที่ ๔.๑ (ต่อ) แสดงจำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านปัจจัยส่วนบุคคล

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
๗. ระยะเวลาที่เคยฝึกปฏิบัติกรมฐาน		
ต่ำกว่า ๑ ปี	๒๐	๙.๘
๑-๕ ปี	๙๕	๔๖.๖
๕-๑๐ ปี	๕๕	๒๗.๐๐
มากกว่า ๑๐ ปี	๓๔	๑๖.๗๐
รวม	๒๐๔	๑๐๐.๐๐
๘. ความถี่ในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนา		
ยุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒)		
มาเดือนละครั้ง	๔	๒.๐๐
๖ เดือนครั้ง	๒๒	๑๐.๘๐
มาปีละครั้ง	๖๐	๒๙.๔๐
อื่นๆ	๑๑๘	๕๗.๘๐
รวม	๒๐๔	๑๐๐.๐๐
๙. ระยะเวลาที่ท่านเคยฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์		
วิปัสสนายุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒)		
๗ วัน	๙๖	๔๗.๑๐
๑๐ วัน	๑๐	๔.๙๐
๑๕ วัน	๑๒	๕.๙๐
อื่นๆ	๘๖	๔๒.๒๐
รวม	๒๐๔	๑๐๐.๐๐
๑๐. สาเหตุของการมาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์		
วิปัสสนายุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒)		
ต้องการความสงบ	๒๓	๑๑.๓๐
ต้องการศึกษาแนวทางปฏิบัติ	๑๑๒	๕๔.๙๐
มีความทุกข์ใจ	๙	๔.๔๐
อื่นๆ	๖๐	๒๙.๔๐
รวม	๒๐๔	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน ๑๗๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๕.๘๐ มีอายุ ๔๑-๖๐ ปี จำนวน ๑๐๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๕๐ มีสถานภาพ โสด จำนวน ๙๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๖๐ มีระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน ๑๐๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๕๐ มีอาชีพอื่นๆ จำนวน ๗๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๓๐ มีรายได้สูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๐๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๕๐ ระยะเวลาที่เคยฝึกปฏิบัติ ธรรมเนียม ๑-๕ ปี จำนวน ๙๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๖๐ มีความถี่ในการปฏิบัติวิปัสสนา ธรรมเนียมฐานศูนย์วิปัสสนาอุปัชฌาย์พุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) อื่นๆนอกเนื่องจากในแบบสอบถาม จำนวน ๑๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๘๐ มีระยะเวลาที่เคยฝึกปฏิบัติวิปัสสนาธรรมเนียมฐานศูนย์วิปัสสนาอุปัชฌาย์พุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ๗ วัน จำนวน ๙๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๑๐ มีสาเหตุการมา ปฏิบัติวิปัสสนาธรรมเนียมฐานศูนย์วิปัสสนาอุปัชฌาย์พุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) คือต้องการศึกษา แนวทางปฏิบัติจำนวน ๑๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๙๐

๔.๓ ข้อมูลเกี่ยวกับระดับจิต ๖ ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนาธรรมเนียมฐานศูนย์วิปัสสนาอุปัชฌาย์พุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานีและความเข้าใจชีวิต

๔.๓.๑ ผลการวิเคราะห์โดยภาพรวม

ผลการวิเคราะห์ โดยภาพรวม ข้อมูลเกี่ยวกับ ระดับ จิต ๖ ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนา ธรรมเนียมฐานศูนย์วิปัสสนาอุปัชฌาย์พุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี และความเข้าใจชีวิต ซึ่งมี รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒

ตารางที่ ๔.๒ แสดง ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับ จิต ๖ ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนา ธรรมเนียมฐานศูนย์วิปัสสนาอุปัชฌาย์พุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานีด้าน โดยภาพรวม

(n=๑๐๐)

ผู้ปฏิบัติวิปัสสนาธรรมเนียมฐานศูนย์วิปัสสนาอุปัชฌาย์พุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี เกี่ยวกับจิต ๖	ระดับแสดงออก		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ราคจิต	๒.๕๙	๐.๖๔	น้อย
โทสจิต	๒.๑๑	๐.๕๘	น้อย
โมหจิต	๒.๕๓	๐.๕๘	น้อย

ตารางที่ ๔.๒ (ต่อ) แสดง ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับจิต ๖ ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานีด้าน โดยภาพรวม

(n=๑๐๐)

ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานีเกี่ยวกับจิต ๖	ระดับแสดงออก		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
สัทธาจิต	๓.๕๙	๐.๓๘	มาก
พุทธิจิต	๓.๙๖	๐.๔๘	มาก
วิตกจิต	๒.๔๐	๐.๔๗	น้อย
ผลรวมทุกด้าน	๒.๘๖	๐.๒๘	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่าผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี จิต ๖ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๘๖$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี มีราคะจิต มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = ๒.๕๙$) มีโทสะจิต มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = ๒.๑๑$) มีโมหะจิต มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = ๒.๕๓$) มีสัทธาจิต มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๙$) มีพุทธิจิต มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๖$) และมีวิตกจิต มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = ๒.๔๐$)

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับ จิต ๖ ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ด้านราคะจิต

(n=๒๐๔)

ด้านราคะจิต	ระดับแสดงออก		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. ท่านมักแต่งตัวดี ทำให้เป็นจุดสนใจ	๒.๗๑	๐.๙๖	ปานกลาง
๒. ท่านอ่อนไหวกับอารมณ์ต่างๆ ที่เข้ามากระทบ	๓.๒๔	๐.๘๗	ปานกลาง
๓. ท่านจะยินดีถ้าได้รู้จักใครทางสังคมที่มีฐานะสูงกว่า	๒.๔๕	๐.๙๓	น้อย
๔. ท่านมักแสดงความชอบใจในสิ่งที่พอใจ จนออกหน้า	๒.๖๓	๐.๙๓	ปานกลาง
๕. ท่านมักคิดว่าท่านใช้สิ่งของดีกว่าของใช้คนอื่นเสมอ	๒.๑๙	๐.๙๐	น้อย

๖. ท่านมักดูแลเรื่องความมั่งคั่งของตนเองเป็นพิเศษ	๒.๘๐	๑.๐๔	ปานกลาง
๗. ท่านมักรู้สึกว่าคุณหาเงินไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย	๒.๓๓	๑.๑๕	น้อย
๘. หากพบสิ่งที่คุณสนใจ ท่านมักจะเก็บไปคิดถึงเสมอ	๒.๘๕	๑.๐๖	ปานกลาง
๙. ท่านมักไม่พอใจกับสิ่งที่มีอยู่	๒.๑๑	๐.๙๒	น้อย
รวม	๒.๕๘	๐.๖๓	น้อย

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่าจิต ๖ ด้านรากจิต ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาพุทธะเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = ๒.๕๘$)

เมื่อพิจารณา เป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ปานกลาง ได้แก่ ข้อคำถามที่ว่า ท่านอ่อนไหวกับอารมณ์ต่างๆ ที่เข้ามากระทบ ($\bar{X} = ๓.๒๔$) ได้ค่าเฉลี่ยอยู่ใน อันดับหนึ่ง รองลงมา หากพบสิ่งที่คุณสนใจ ท่านมักจะเก็บไปคิดถึงเสมอ ($\bar{X} = ๒.๘๕$) ท่านมักดูแลเรื่องความมั่งคั่งของตนเองเป็นพิเศษ ($\bar{X} = ๒.๘๐$) ท่านมักแต่งตัวดี ทำให้เป็นจุดสนใจ ($\bar{X} = ๒.๗๑$) ท่านมักแสดงความพอใจในสิ่งที่พอใจ จนออกหน้า ($\bar{X} = ๒.๖๓$) ท่านจะยินดีถ้าได้รู้จักใครทางสังคมที่มีฐานะสูงกว่า ($\bar{X} = ๒.๔๕$) ส่วนค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ ท่านมักรู้สึกว่าคุณหาเงินไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย ($\bar{X} = ๒.๓๓$) ท่านมักคิดว่าท่านใช้สิ่งของดีกว่าของใช้คนอื่นเสมอ ($\bar{X} = ๒.๑๙$) ท่านมักไม่พอใจกับสิ่งที่มีอยู่ ($\bar{X} = ๒.๑๑$) เป็นอันดับสุดท้าย ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๔ แสดง ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับ จิต ๖ ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาพุทธะเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ด้าน โทสจิต

(n=๒๐๔)

เกี่ยวกับจิต ๖ ด้านโทสจิต	ระดับแสดงออก		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. ท่านถือตัวไม่ชอบคุยกับคนที่มีฐานะด้อยกว่า	๑.๕๑	๐.๗๕	น้อยที่สุด
๒. ท่านรู้สึกหงุดหงิดใจ โดยไม่มีสาเหตุเสมอ	๒.๐๖	๐.๙๕	น้อย
๓. ท่านมักไม่เชื่อคนอื่นดีจริง	๒.๐๖	๐.๘๘	น้อย
๔. ไม่ค่อยมีใครทำอะไรให้ท่านถูกใจ	๒.๓๒	๐.๘๑	น้อย
๕. หากมีโอกาสท่านจะคิดหาทางแก้แค้น	๑.๔๖	๐.๗๘	น้อยที่สุด

๖. ท่านเป็นคนใจร้อนโกรธคนอื่นง่าย	๒.๕๐	๑.๐๘	น้อย
๗. ท่านไม่ชอบเสียเวลาฟังคนที่พูดไม่ตรงประเด็น ท่านจะตัดบททันที	๒.๕๙	๑.๐๔	น้อย
๘. การให้อภัยคนที่ทำผิดเป็นเรื่องยากสำหรับท่าน	๑.๙๙	๐.๙๑	น้อย
๙. เมื่อท่านคิดสิ่งใดได้แล้ว ท่านจะไม่เปลี่ยนความคิด	๒.๕๐	๐.๙๘	น้อย
รวม	๒.๑๑	๐.๕๘	น้อย

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่าจริต ๖ ด้านโทสจริต ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาญาณพุทธฯเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = ๒.๑๑$)

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ น้อย ได้แก่ ข้อคำถามที่ว่า ไม่ชอบเสียเวลาฟังคนที่พูดไม่ตรงประเด็น ท่านจะตัดบททันที ($\bar{X} = ๒.๕๙$) ได้ค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับหนึ่ง รองลงมา ท่านเป็นคนใจร้อนโกรธคนอื่นง่ายและเมื่อท่านคิดสิ่งใดได้แล้ว ท่านจะไม่เปลี่ยนความคิด ($\bar{X} = ๒.๕๐$) ส่วนค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ที่สุด ได้แก่ ไม่ค่อยมีใครทำอะไรให้ท่านถูกใจ ($\bar{X} = ๒.๓๒$) ท่านรู้สึกหงุดหงิดใจ โดยไม่มีสาเหตุเสมอและท่านมักไม่เชื่อคนอื่นดีจริง ($\bar{X} = ๒.๐๖$) การให้อภัยคนที่ทำผิดเป็นเรื่องยากสำหรับท่าน ($\bar{X} = ๑.๙๙$) ท่านถือตัวไม่ชอบคุยกับคนที่มีความรู้ต่ำกว่า ($\bar{X} = ๑.๕๑$) และจากข้อคำถามที่ว่า หากมีโอกาสท่านจะคิดหาทางแก้แค้น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = ๑.๔๖$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ แสดง ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับ จริต ๖ ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาญาณพุทธฯเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ด้าน โมหจริต

(n=๒๐๔)

เกี่ยวกับจริต ๖ ด้านโมหจริต	ระดับแสดงออก		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. ท่านมักไม่พอใจ ผู้ที่แสดงขัดแย้งกับท่าน	๒.๓๖	๐.๘๕	น้อย
๒. ท่านมักหลงลืม จนไม่แน่ใจกับสิ่งที่ทำไป	๒.๕๓	๐.๙๔	น้อย
๓. ท่านชอบลัษเลสสงสัย จึงทำอะไรไม่ค่อยสำเร็จ	๒.๓๘	๐.๙๑	น้อย
๔. ท่านเป็นคนเฉยๆ ไม่ค่อยแสดง	๒.๘๙	๑.๐๐	ปานกลาง

๕. บ่อยครั้งที่ท่านรู้สึกเบื่อหน่ายกับกิจวัตรประจำวัน	๒.๖๔	๑.๐๕	ปานกลาง
๖. การเสียหน้า เป็นเรื่องใหญ่มากสำหรับท่าน	๒.๔๕	๑.๐๔	น้อย
๗. ท่านเชื่อว่าหากทำบุญมากๆ จะได้ไปสวรรค์	๒.๗๒	๑.๑๖	ปานกลาง
๘. ใครอยากทำอะไรก็ทำ ท่านไม่ค่อยสนใจ	๒.๙๕	๐.๙๐	ปานกลาง
๙. ท่านมักส่งงานหลังจากเวลาที่กำหนด	๑.๘๙	๐.๙๖	น้อย
รวม	๒.๕๓	๐.๕๘	น้อย

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่าจิต ๖ ด้าน โมหะจิต ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์ วิปัสสนาญาณพุทธะเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = ๒.๕๓$)

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ปานกลาง ได้แก่ ใครอยากทำอะไรก็ทำ ท่านไม่ค่อยสนใจ ($\bar{X} = ๒.๙๕$) ได้ค่า เฉลี่ยอยู่ใน อันดับหนึ่ง รองลงมา ท่านเป็นคนเฉยๆ ไม่ค่อย แสดง ($\bar{X} = ๒.๘๙$) ท่านเชื่อว่าหากทำบุญมากๆ จะได้ไปสวรรค์ ($\bar{X} = ๒.๗๒$) จากข้อคำถาม ที่ว่า บ่อยครั้งที่ท่านรู้สึกเบื่อหน่ายกับกิจวัตรประจำวัน ($\bar{X} = ๒.๖๔$) ส่วนค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ น้อย ได้แก่ ข้อคำถามที่ว่า ท่านมักหลงลืม จนไม่แน่ใจกับสิ่งที่ทำไป ($\bar{X} = ๒.๕๓$) การเสียหน้า เป็นเรื่องใหญ่มากสำหรับท่าน ($\bar{X} = ๒.๔๕$) ท่านชอบลัษณีสงสัย จึงทำอะไรไม่ค่อยสำเร็จ ($\bar{X} = ๒.๓๘$) ท่านมักไม่พอใจ ผู้ที่แสดงขัดแย้งกับท่าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = ๒.๓๖$) และจาก ข้อคำถามที่ว่า ท่านมักส่งงานหลังจากเวลาที่กำหนด มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = ๑.๘๙$) เป็น อันดับสุดท้าย ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๖ แสดง ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับ จิต ๖ ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐานศูนย์วิปัสสนาญาณพุทธะเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ด้านสัทธาจิต

($n=๒๐๔$)

เกี่ยวกับจิต ๖ ด้าน สัทธาจิต	ระดับแสดงออก		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. ท่านทนเห็นความเดือดร้อนของคนอื่นไม่ได้ จะต้องเข้าไป ช่วยเหลือเสมอ	๓.๔๓	๐.๗๙	มาก

๒. ท่านไม่ยอมทำความดี เพราะเชื่อว่าผลบุญไม่มีจริง	๑.๒๓	๐.๖๑	น้อยที่สุด
๓. ท่านชอบฟังเทศน์ ฟังธรรม เพราะเป็นสิ่งที่มีความประโยชน์สำหรับท่าน	๔.๓๐	๐.๙๒	มากที่สุด
๔. ท่านมักยินดีกับความสำเร็จของผู้อื่นอย่างจริงใจ	๔.๑๐	๐.๗๖	มาก
๕. ท่านเป็นคนตรง ไม่หลอกลวงใคร	๔.๓๘	๐.๗๓	มากที่สุด
๖. ท่านชอบประนีประนอม ไม่ชอบความขัดแย้ง	๔.๓๒	๐.๗๔	มากที่สุด
๗. ถ้าในกลุ่มเพื่อนต้องถูกลงโทษ ท่านมักจะออกรับโทษแทน	๒.๖๙	๐.๘๕	ปานกลาง
๘. หากได้รับมอบหมาย ท่านจะทำโดยไม่เกี่ยงงาน	๓.๘๖	๐.๗๘	มาก
๙. ท่านไม่ชอบแข่งขัน ชอบชิงดีชิงเด่นกับใคร	๔.๐๐	๐.๙๐	มาก
รวม	๓.๕๙	๐.๓๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า จริต ๖ ด้าน สัทธิจริต ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์ วิปัสสนาญาณพุทธะเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.59$)

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มากที่สุด ได้แก่ จากข้อคำถามที่ว่า ท่านเป็นคนตรง ไม่หลอกลวงใคร ($\bar{X} = 4.38$) ได้ค่าเฉลี่ยอยู่ใน อันดับหนึ่ง รองลงมา ท่านชอบ ประนีประนอม ไม่ชอบความขัดแย้ง ($\bar{X} = 4.32$) ท่านชอบฟังเทศน์ ฟังธรรม เพราะเป็นสิ่งที่มีความ ประโยชน์สำหรับท่าน ($\bar{X} = 4.30$) ส่วนค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มากได้แก่ จากข้อคำถามที่ว่า ท่าน มักยินดีกับความสำเร็จของผู้อื่นอย่างจริงใจ ($\bar{X} = 4.10$) ท่านไม่ชอบแข่งขัน ชอบชิงดีชิงเด่นกับ ใคร ($\bar{X} = 4.00$) หากได้รับมอบหมาย ท่านจะทำโดยไม่เกี่ยงงาน ($\bar{X} = 3.86$) จากข้อคำถาม ที่ว่า ท่านทนเห็นความเดือดร้อนของคนอื่นไม่ได้ จะต้องเข้าไปช่วยเหลือเสมอ ($\bar{X} = 3.43$) ส่วน ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ปานกลาง ได้แก่ ถ้าในกลุ่มเพื่อนต้องถูกลงโทษ ท่านมักจะออกรับโทษแทน ($\bar{X} = 2.69$) และจากข้อคำถามที่ว่า ท่านไม่ยอมทำความดี เพราะเชื่อว่าผลบุญไม่มีจริง มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.23$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๗ แสดง ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับ จริต ๖ ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธะเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ด้าน พุทธิจริต

(n=๒๐๔)

เกี่ยวกับจริต ๖ ด้านพุทธิจริต	ระดับ		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. ท่านเชื่อฟังครู อาจารย์ ด้วยความสุภาพเรียบร้อย	๔.๑๖	๐.๗๒	มาก
๒. ท่านเลือกคบเฉพาะคนที่ชักนำไปในทางที่ดี	๔.๒๐	๐.๗๙	มาก
๓. ท่านมักวางแผนการใช้จ่ายในการกินการอยู่	๓.๗๘	๐.๙๐	มาก
๔. ท่านคิดว่านิพพานนั้นอยู่อีกไม่ไกล	๓.๒๕	๑.๑๒	ปานกลาง
๕. ท่านอยากมีสติจนถึงช่วงระยะเวลาสุดท้ายของชีวิต	๔.๗๘	๐.๕๕	มากที่สุด
๖. ท่านมักใช้สติก่อนอารมณ์ในการตัดสินใจ	๓.๗๑	๐.๘๙	มาก
๗. ท่านมักคิดทบทวนก่อนทำและพูด	๓.๕๒	๐.๘๔	มาก
๘. ท่านชอบฟังคำแนะนำคำตักเตือนที่มีประโยชน์	๔.๒๔	๐.๖๘	มากที่สุด
๙. ท่านเป็นคนระวังตัว ทำอะไรจะคิดถึงผลดีผลร้ายเสมอ	๔.๐๑	๐.๗๖	มาก
รวม	๓.๙๖	๐.๔๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า จริต ๖ ด้าน พุทธิจริต ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธะเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = ๓.๙๖$)

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มากที่สุด จากข้อคำถามที่ว่า ท่านอยากมีสติจนถึงช่วงระยะเวลาสุดท้ายของชีวิต มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = ๔.๗๘$) ได้ค่าเฉลี่ยอยู่ใน อันดับหนึ่ง รองลงมา ท่านชอบฟังคำแนะนำคำตักเตือนที่มีประโยชน์ ($\bar{X} = ๔.๒๔$) ส่วนค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก ได้แก่ ข้อคำถามที่ว่า ท่านเลือกคบเฉพาะคนที่ชักนำไปในทางที่ดี ($\bar{X} = ๔.๒๐$) ท่านเชื่อฟังครู อาจารย์ ด้วยความสุภาพเรียบร้อย ($\bar{X} = ๔.๑๖$) ท่านเป็นคนระวังตัว ทำอะไรจะคิดถึงผลดีผลร้ายเสมอ ($\bar{X} = ๔.๐๑$) ท่านมักวางแผนการใช้จ่ายในการกินการอยู่ ($\bar{X} = ๓.๗๘$) ท่านมักใช้สติก่อนอารมณ์ในการตัดสินใจ ($\bar{X} = ๓.๗๑$) ท่านมักคิดทบทวนก่อนทำ

และพูด ($\bar{X} = 3.52$) และจากข้อคำถามที่ว่า ท่านคิดว่านิพพานนั้นอยู่ใกล้ไกล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.25$) เป็นอันดับสุดท้าย ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับ จริต ๖ ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนาพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ด้านจิตกจริต

(n=204)

เกี่ยวกับจริต ๖ ด้านจิตกจริต	ระดับ		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. ท่านมักมีเรื่องเล่าให้คนอื่นฟังเสมอ	3.24	0.97	ปานกลาง
๒. ท่านชอบรำพันถึงเรื่องที่ยังไม่เกิดขึ้น	2.47	0.03	น้อย
๓. เมื่อท่านวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ก่อนตัดสินใจท่านมักปรึกษาผู้อื่นก่อนเสมอ	3.16	0.92	ปานกลาง
๔. ท่านรู้สึกว้าวิตท่านมีปัญหามากกว่าคนอื่น	2.12	0.92	น้อย
๕. ท่านทำงานเรื่อยๆ ไม่ค่อยวางแผน	2.36	0.97	น้อย
๖. ท่านไปทำบุญก็ต่อเมื่อมีเพื่อนชวน	1.80	0.88	น้อยที่สุด
๗. ท่านจะพยายามหาข้อตำหนิให้ได้แม้ว่าจะไม่พบก็ตาม	1.78	0.94	น้อยที่สุด
๘. ท่านรู้สึกโดดเดี่ยวหากว่าต้องอยู่คนเดียว	1.92	0.96	น้อย
๙. ท่านมีเรื่องมากมายให้ต้องคิด	2.75	0.04	ปานกลาง
รวม	2.40	0.47	น้อย

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่าจริต ๖ ด้าน จิตกจริต ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.40$)

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มากที่สุด คือ ระดับปานกลาง ได้แก่ ข้อคำถามที่ว่า ท่านมักมีเรื่องเล่าให้คนอื่นฟังเสมอ ($\bar{X} = 3.24$) ได้ค่าเฉลี่ยอยู่ใน อันดับหนึ่ง รองลงมา เมื่อท่านวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ก่อนตัดสินใจท่านมักปรึกษาผู้อื่นก่อนเสมอ ($\bar{X} = 3.16$) ท่านมีเรื่องมากมายให้ต้องคิด ($\bar{X} = 2.75$) ส่วนค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ น้อย ได้แก่ ข้อคำถามที่ว่า ท่านชอบรำพันถึงเรื่องที่ยังไม่เกิดขึ้น ($\bar{X} = 2.47$) ท่านทำงานเรื่อยๆ ไม่ค่อยวางแผน ($\bar{X} =$

๒.๓๖) ท่านรู้สึกว่าคุณมีปัญหามากกว่าคนอื่น ($\bar{X} = ๒.๑๒$) ท่านรู้สึกโดดเดี่ยวหากว่าต้องอยู่คนเดียว ($\bar{X} = ๑.๙๒$) ส่วนค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ น้อยที่สุด ได้แก่ ข้อคำถามที่ว่า ท่านไปทำบุญก็ต่อเมื่อมีเพื่อนชวน ($\bar{X} = ๑.๘๐$) ท่านจะพยายามหาข้อตำหนิให้ได้แม้ว่าจะไม่พบก็ตาม ($\bar{X} = ๑.๗๘$) และจากข้อคำถามที่ว่า ท่านมักไม่พอใจกับสิ่งที่มีอยู่ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ที่สุด ($\bar{X} = ๒.๑๑$) เป็นอันดับสุดท้าย ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๙ แสดง ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับ **ความเข้าใจชีวิต** ของผู้ปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธฯเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ด้านอนิจจัง

(n=๒๐๔)

เกี่ยวกับความเข้าใจชีวิตด้านอนิจจัง	ระดับ		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑.ท่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย	๔.๐๐	๐.๗๒	มาก
๒. กฎของธรรมชาติมีความเป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน	๔.๓๓	๐.๗๕	มากที่สุด
๓. สภาพจิตใจของมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา	๔.๕๖	๐.๕๙	มากที่สุด
๔. ธรรมชาติของจิตใจมีการทำงานตลอดเวลา	๔.๖๒	๐.๖๒	มากที่สุด
๕. สรรพสิ่งที่เกิดมาต้องเป็นไปตามกฎของความไม่เที่ยง	๔.๖๗	๐.๕๕	มากที่สุด
๖. ท่านเข้าใจว่าจิตเกิดดับทุกขณะ	๔.๓๗	๐.๘๔	มากที่สุด
๗. ท่านเข้าใจว่าการได้ลาภการเสื่อมลาภเป็นเรื่องธรรมดา	๔.๔๔	๐.๘๐	มากที่สุด
๘. ท่านเข้าใจและยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้	๔.๐๙	๐.๗๗	มาก
๙. ท่านเข้าใจเรื่องการเสื่อมไปและการแตกดับของร่างกาย	๔.๒๖	๐.๘๑	มากที่สุด
๑๐. ท่านรู้ว่าชีวิตมีปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติ	๔.๓๐	๐.๗๕	มากที่สุด
รวม	๔.๓๖	๐.๕๐	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า **ความเข้าใจชีวิต ด้านอนิจจัง** ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธะเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๓๖$)

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ จากข้อคำถามที่ว่า สรรพสิ่งที่เกิดมาต้องเป็นไปตามกฎของความไม่เที่ยง ($\bar{X} = ๔.๖๗$) ธรรมชาติของจิตใจมีการทำงานตลอดเวลา ($\bar{X} = ๔.๖๒$) สภาพจิตใจของมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ($\bar{X} = ๔.๕๖$) ท่านคิดว่าความสุขที่แท้จริงก็คือการดับทุกข์ ($\bar{X} = ๔.๕๕$) มีท่านเข้าใจว่าคนในสังคมยอมมีความสุขและความทุกข์ ($\bar{X} = ๔.๕๑$) ท่านเข้าใจว่าการได้ลาภการเสื่อมลาภเป็นเรื่องธรรมดา ($\bar{X} = ๔.๔๔$) ท่านเข้าใจว่าทุกชีวิตที่เกิดมาล้วนมีแต่ความทุกข์ ($\bar{X} = ๔.๓๙$) ท่านเข้าใจว่าจิตเกิดดับทุกขณะ ($\bar{X} = ๔.๓๗$) กฎของธรรมชาติมีความเป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน ($\bar{X} = ๔.๓๓$) ท่านเข้าใจเรื่องการเสื่อมไปและการแตกดับของร่างกาย ($\bar{X} = ๔.๒๖$) ส่วนค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อคำถามที่ว่า ท่านเข้าใจและยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้ ($\bar{X} = ๔.๐๙$) และข้อคำถาม ท่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย ($\bar{X} = ๔.๐๐$) เป็นอันดับสุดท้าย ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดง ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของ ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธะเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี **เกี่ยวกับความเข้าใจชีวิต ด้านทุกขัง**

(n=๒๐๔)

เกี่ยวกับความเข้าใจชีวิตด้านทุกขัง	ระดับ		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. ท่านเชื่อว่ากรรมจะส่งผลเมื่อกระทำโดยเจตนา	๔.๓๖	๐.๘๒	มากที่สุด
๒. ท่านเข้าใจว่าทุกชีวิตที่เกิดมาล้วนมีแต่ความทุกข์	๔.๓๙	๐.๘๑	มากที่สุด
๓. ท่านคิดว่าความสุขที่แท้จริงก็คือการดับทุกข์	๔.๕๕	๐.๗๐	มากที่สุด
๔. ท่านเข้าใจว่าคนในสังคมยอมมีความสุขและความทุกข์	๔.๕๑	๐.๘๔	มากที่สุด
๕. มีบางอย่างที่ท่านทำผิดพลาดไปในอดีต ท่านจึงอยากกลับไปแก้ไขในสิ่งนั้น	๓.๑๘	๑.๓๑	ปานกลาง
๖. ท่านคิดว่า ท่านสามารถครอบครองสิ่งที่ท่านมีอยู่จริงได้	๑.๘๒	๐.๙๗	

อย่างแท้จริง			น้อย
๗. ท่านสามารถดับทุกข์ได้รวดเร็วกว่าปกติหลังจากได้ปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน	๓.๘๔	๐.๘๔	มาก
๘. ท่านจะรู้สึกหงุดหงิดใจเมื่อเห็นการกระทำหรือคำพูดที่ไม่มี เหตุมีผลของคนอื่น	๓.๓๒	๐.๘๘	ปานกลาง
๙. ท่านจะรู้สึกเศร้าใจเมื่อสิ่งที่ท่านคาดหวังไม่เป็นไปตามที่ท่าน หวัง	๓.๑๑	๐.๘๑	ปานกลาง
๑๐. ท่านจะรู้สึกลุ่มใจเมื่อถูกหัวหน้างานตำหนิ	๓.๑๗	๐.๘๖	ปานกลาง
รวม	๓.๖๓	๐.๓๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า **ความเข้าใจชีวิต ด้านทุกข์** ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนา
กรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธฯเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ
มาก ($\bar{X} = ๓.๖๓$)

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ จากข้อคำถามที่ว่า
ท่านคิดว่าความสุขที่แท้จริงก็คือการดับทุกข์ ($\bar{X} = ๔.๕๕$) ท่านเข้าใจว่าคนในสังคมยอมมี
ความสุขและความทุกข์ ($\bar{X} = ๔.๕๑$) ท่านเข้าใจว่าทุกชีวิตที่เกิดมาล้วนมีแต่ความทุกข์ ($\bar{X} =$
๔.๓๙) ท่านเชื่อว่ากรรมจะส่งผลเมื่อกระทำโดยเจตนา ($\bar{X} = ๔.๓๖$) ส่วนในระดับมาก ได้แก่
ท่านสามารถดับทุกข์ได้รวดเร็วกว่าปกติหลังจากได้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ($\bar{X} = ๓.๘๔$) ระดับ
ปานกลาง ได้แก่ ข้อคำถามที่ว่า ท่านจะรู้สึกหงุดหงิดใจเมื่อเห็นการกระทำหรือคำพูดที่ไม่มีเหตุมี
ผลของคนอื่น ($\bar{X} = ๓.๓๒$) มีบางอย่างที่ท่านทำผิดพลาดไปในอดีต ท่านจึงอยากกลับไปแก้ไขใน
สิ่งนั้น ($\bar{X} = ๓.๑๘$) ท่านจะรู้สึกลุ่มใจเมื่อถูกหัวหน้างานตำหนิ ($\bar{X} = ๓.๑๗$) ท่านท่านจะรู้สึก
เศร้าใจเมื่อสิ่งที่ท่านคาดหวังไม่เป็นไปตามที่ท่านหวัง ($\bar{X} = ๓.๑๑$) ส่วนข้อคำถาม ท่านคิดว่า
ท่านสามารถครอบครองสิ่งที่ท่านมีอยู่จริงได้ อย่างแท้จริง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = ๑.๘๒$)
ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของ ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน
ศูนย์วิปัสสนายุวพุทธฯเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี **เกี่ยวกับความเข้าใจชีวิต ด้าน**
อนัตตา

(n=๒๐๔)

เกี่ยวกับความเข้าใจชีวิตด้านอนัตตา	ระดับ		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. มนุษย์ทุกคนเป็นผู้มีกิเลส คือ ความโลภ ความโกรธ และ ความหลง ดังนั้นผู้ไม่มีกิเลสจึงไม่มีอยู่จริง	๒.๙๕	๑.๔๑	ปานกลาง
๒. ท่านคิดว่าความทุกข์ เป็นสิ่งที่ไม่ได้อยู่จริง	๒.๐๒	๑.๓๑	น้อย
๓. ท่านเข้าใจว่าร่างกายนี้ไม่ใช่ของเรา	๔.๑๑	๑.๐๑	มาก
๔. ท่านเข้าใจความหมายของคำว่าเพราะสิ่งนี้มีสิ่งนี้จึงมี	๔.๐๙	๐.๘๖	มาก
๕. ท่านสามารถวางจิตเป็นกลางได้เมื่อเข้าไปพิจารณาตามความเป็นจริงตามสิ่งนั้นๆ	๓.๕๘	๐.๘๕	มาก
๖. ท่านเชื่อภาษิตเรื่องการนิทานว่า มนุษย์เดินดินหรือจะสิ้นคนนิทาน	๔.๓๒	๐.๗๐	มากที่สุด
๗. การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานทำให้ท่านปล่อยวางได้	๓.๙๗	๐.๗๖	มาก
๘. ท่านได้ยินเสียงคนนิทานท่าน ท่านสามารถวางเฉยได้	๓.๓๙	๐.๗๓	ปานกลาง
๙. เมื่อมีคนยืมเงินท่านแล้วไม่ใช่คืน ท่านไม่เดือนร้อนใจ	๓.๑๕	๐.๘๓	ปานกลาง
๑๐. เมื่อท่านเห็นของที่อยากได้ ท่านสามารถรู้เท่าทันกิเลสและปล่อยวางได้	๓.๓๔	๐.๘๘	ปานกลาง
รวม	๓.๔๙	๐.๕๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่าของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาพุทธฯเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี เกี่ยวกับความเข้าใจชีวิต ด้านอนัตตา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๔๙$)

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มากที่สุด ได้แก่ จากข้อคำถามที่ว่า ท่านเชื่อภาษิตเรื่องการนิทานว่า มนุษย์เดินดินหรือจะสิ้นคนนิทาน ($\bar{X} = ๔.๓๒$) ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ จากข้อคำถามที่ว่าจากข้อคำถามที่ว่า ท่านเข้าใจว่าร่างกายนี้ไม่ใช่ของเรา ($\bar{X} = ๔.๑๑$) ท่านเข้าใจความหมายของคำว่าเพราะสิ่งนี้มีสิ่งนี้จึงมี ($\bar{X} = ๔.๐๙$) การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานทำให้ท่านปล่อยวางได้ ($\bar{X} = ๓.๙๗$) มีท่านสามารถวางจิตเป็นกลางได้เมื่อเข้าไปพิจารณาตามความเป็นจริงตามสิ่งนั้นๆ ($\bar{X} = ๓.๕๘$) ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ จาก

ข้อคำถามที่ ท่านได้ยินเสียงคนนินทาท่าน ท่านสามารถวางเฉยได้ ($\bar{X} = ๓.๓๙$) เมื่อท่านเห็นของ
ที่อยากได้ ท่านสามารถรู้เท่าทันกิเลสและปล่อยวางได้ ($\bar{X} = ๓.๓๔$) เมื่อมีคนยืมเงินท่านแล้วไม่
ใช้คืน ท่านไม่เดือนร้อนใจ ($\bar{X} = ๓.๑๕$) มนุษย์ทุกคนเป็นผู้มีกิเลส คือ ความโลภ ความโกรธ และ
ความหลง ดังนั้นผู้ไม่มีกิเลสจึงไม่มีอยู่จริง ($\bar{X} = ๒.๙๕$) และจากข้อคำถามที่ว่า ท่านคิดว่าความ
ทุกข์ เป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่จริง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = ๒.๐๒$) เป็นอันดับสุดท้าย ตามลำดับ

๔.๔ ผลการเปรียบเทียบของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธฯ เฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ด้านจิต ๖ และความเข้าใจชีวิต

ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์
วิปัสสนายุวพุทธฯเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ด้านจิต ๖ และด้านความเข้าใจชีวิต แยก
ตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา
อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่เคยฝึกปฏิบัติกรรมฐาน ความถี่ในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์
วิปัสสนายุวพุทธฯเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ระยะเวลาที่เคยฝึกวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนา
ยุวพุทธฯเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) สาเหตุการมาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธฯ
เฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบสมมติฐานโดยที่ สมมติฐานที่ ๑ สถิติที่ใช้คือ t-
test เป็นการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยระหว่างประชากร ๒ กลุ่ม และในสมมติฐานที่ ๒-๑๐
สถิติที่ใช้คือ One-Way ANOVA ซึ่งเป็นการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยระหว่างประชากร
มากกว่า ๒ กลุ่มขึ้นไป และการวิเคราะห์ Least Significant Difference (LSD) ใช้ในการ
เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่กรณีที่ในการวิเคราะห์ One-Way ANOVA มี
ความแตกต่างอย่างมีระดับนัยสำคัญ โดยมีสมมติฐานดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ ๑ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธฯเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒)
ปทุมธานี มีเพศต่างกัน มีจิต ๖ และความเข้าใจชีวิตแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑ ๒ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p-value ในการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของ
ระดับจิต ๖ ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธฯเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒)
ปทุมธานี จำแนกตามเพศ

จิต ๖	เพศ				t	p-value
	ชาย (n = ๒๙)		หญิง (n = ๑๗๕)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านราคจิต	๒.๖๘	๐.๖๐	๒.๕๗	๐.๖๔	๐.๘๓	๐.๔๐
๒. ด้านโทสจิต	๒.๒๒	๐.๕๔	๒.๐๙	๐.๕๙	๑.๐๗	๐.๒๘
๓. ด้านโมหจิต	๒.๗๖	๐.๖๙	๒.๕๐	๐.๕๕	๒.๓๐	๐.๐๕*
๔. ด้านสัทธาจิต	๓.๕๓	๐.๓๑	๓.๖๐	๐.๓๙	๐.๙๓	๐.๓๕
๕. ด้านพุทธิจิต	๔.๐๒	๐.๔๖	๓.๙๕	๐.๔๘	๐.๗๑	๐.๔๗
๖. ด้านวิตกจิต	๒.๕๑	๐.๔๙	๒.๓๘	๐.๔๖	๑.๓๒	๐.๑๘
โดยภาพรวม	๒.๙๕	๐.๓๒	๒.๘๔	๐.๒๗	๑.๘๐	๐.๐๗

* หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑ ๒ แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับจิต ๖ ด้านต่าง ๆ จำแนกตามเพศ คือ เพศชายและเพศหญิงโดยพิจารณาในภาพรวมทุกด้าน และโดยภาพรวมในแต่ละด้าน พบว่า โดยรวมทุกด้านกลุ่มตัวอย่างพบว่าผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธฯเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ที่มีเพศต่างกันมีระดับจิต ๖ ไม่แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับจิต ๖ เป็นรายด้าน พบว่า ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธฯเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ด้านโทสจิต เพศชาย จำนวน ๒๙ คน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๘ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๖๙ เพศหญิง จำนวน ๑๗๕ คน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๐ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๕๕ เมื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มโดย Independent Samples t-test พบว่า เพศชายกับเพศหญิงที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธฯเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี มีเพศชายมีโมหจิตมากกว่าเพศหญิง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นๆที่เหลือ ไม่แตกต่าง

ตารางที่ ๔.๑ ๓ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p-value ในการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจชีวิต ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธฯเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี จำแนกตามเพศ

จิตต์ ๖	เพศ				t	p-value
	ชาย (n = ๒๙)		หญิง (n = ๑๗๕)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านอนิจจัง	๔.๓๗	๐.๔๒	๔.๓๖	๐.๕๒	๐.๔๙	๐.๙๖
๒. ด้านทุกขัง	๓.๖๖	๐.๓๒	๓.๖๒	๐.๔๐	๐.๔๓	๐.๖๗
๓. ด้านอนัตตา	๓.๔๙	๐.๔๒	๓.๔๙	๐.๔๖	๐.๑๓	๐.๙๗
โดยภาพรวม	๓.๘๔	๐.๒๕	๓.๘๓	๐.๓๕	๐.๑๘	๐.๘๗

จากตารางที่ ๔.๑ แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจชีวิต ด้านต่าง ๆ จำแนกตามเพศ คือ เพศชายและเพศหญิงโดยพิจารณาในภาพรวมทุกด้าน และโดยภาพรวมในแต่ละด้าน พบว่า โดยรวมทุกด้านกลุ่มตัวอย่างพบว่าผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธะเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ที่มีเพศต่างกันมีระดับความเข้าใจชีวิต ไม่แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจชีวิต เป็นรายด้าน พบว่า ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธะเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ที่มีเพศต่างกันมีระดับความเข้าใจชีวิต ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธะเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี มีอายุต่างกัน มีจริต ๖ และความเข้าใจชีวิตแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒.๑ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธะเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี มีอายุต่างกัน มีจริต ๖ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p-value ในการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของระดับจริต ๖ ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธะเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี จำแนกตามอายุ

จิต ๖	อายุ				F	P
	ต่ำกว่า ๒๕ ปี (n = ๕)	๒๖-๔๐ ปี (n = ๕๔)	๔๑-๖๐ ปี (n = ๑๐๗)	๖๑ ปีขึ้นไป (n = ๓๘)		
	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$		
๑. ด้านราคจิต	๒.๘๙	๒.๙๐	๒.๕๔	๒.๒๖	๙.๑๒	๐.๐๐**
๒. ด้านโทสจิต	๒.๐๔	๒.๒๓	๒.๑๑	๑.๙๔	๑.๙๐	๐.๑๓
๓. ด้านโมหจิต	๒.๖๐	๒.๗๗	๒.๕๒	๒.๒๓	๖.๘๖	๐.๐๐**
๔. ด้านสัทธาจิต	๓.๗๓	๓.๕๖	๓.๖๐	๓.๕๙	๐.๔๐	๐.๗๕
๕. ด้านพุทธิจิต	๓.๖๗	๓.๘๙	๓.๙๘	๔.๐๕	๑.๖๐	๐.๑๙
๖. ด้านวิตกจิต	๒.๔๔	๒.๖๒	๒.๓๔	๒.๒๕	๖.๓๔	๐.๐๐**
โดยภาพรวม	๒.๙๐	๒.๙๙	๒.๘๕	๒.๗๒	๗.๕๓	๐.๐๐**

** หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑ ๔ แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับจิต ๖ จำแนกตามอายุ โดยพิจารณาในภาพรวม พบว่า ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธฯเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ผู้ที่มีอายุต่างกันมีระดับจิต ๖ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับจิต ๖ เป็นรายด้าน พบว่า ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธฯเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานีที่มีอายุแตกต่างกันมีระดับ จิต ๖ ด้านราคจิต ด้านโทสจิต ด้านวิตกจิต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ผู้วิจัยจึงเปรียบเทียบพหุคูณด้วยวิธี LSD เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๔

ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงผลเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับจิต ๖ ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ที่มีอายุแตกต่างกันเป็นรายคู่ โดยวิธี LSD

จิต ๖	อายุ	$\bar{X}$	กลุ่มที่	P			
				กลุ่มที่			
				๑	๒	๓	๔
๑. ด้านราคจิต	ต่ำกว่า ๒๕ ปี	๒.๘๙	๑	-	๐.๙๘	๐.๒๐	๐.๐๒*
	๒๖-๔๐ ปี	๒.๙๐	๒		-	๐.๐๐*	๐.๐๐*
	๔๑-๖๐ ปี	๒.๕๔	๓			-	๐.๐๑*
	๖๑ ปีขึ้นไป	๒.๒๖	๔				-
๒. ด้านโมหจิต	ต่ำกว่า ๒๕ ปี	๒.๖๐	๑	-	๐.๕๒	๐.๗๖	๐.๑๖
	๒๖-๔๐ ปี	๒.๗๗	๒		-	๐.๐๐*	๐.๐๐*
	๔๑-๖๐ ปี	๒.๕๒	๓			-	๐.๐๐*
	๖๑ ปีขึ้นไป	๒.๒๓	๔				-
๓. ด้านวิตกจิต	ต่ำกว่า ๒๕ ปี	๒.๔๔	๑	-	๐.๔๐	๐.๖๑	๐.๓๖
	๒๖-๔๐ ปี	๒.๖๒	๒		-	๐.๐๐*	๐.๐๐*
	๔๑-๖๐ ปี	๒.๓๔	๓			-	๐.๒๘
	๖๑ ปีขึ้นไป	๒.๒๕	๔				-
โดยภาพรวม	ต่ำกว่า ๒๕ ปี	๒.๙๐	๑	-	๐.๔๕	๐.๗๐	๐.๑๗
	๒๖-๔๐ ปี	๒.๙๙	๒		-	๐.๐๐*	๐.๐๐*
	๔๑-๖๐ ปี	๒.๘๕	๓			-	๐.๐๑*
	๖๑ ปีขึ้นไป	๒.๗๒	๔				-

* หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ แสดงผลการเปรียบเทียบพหุคูณ ด้วยวิธี LSD เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ พบว่า มีความแตกต่างกัน ๑๒ คู่ ได้แก่

๑) ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒)

ปทุมธานี ผู้ที่มีอายุ ๒๖-๔๐ ปีกับผู้ที่มีอายุ ๔๑-๖๐ ปี มีจิต ๖ โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยผู้ที่มีอายุ ๒๖-๔๐ ปีมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่มีอายุ ๔๑-๖๐ ปี

๑๑) ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ผู้ที่มีอายุ ๒๖-๔๐ ปีกับผู้ที่มีอายุ ๔๑-๖๐ ปี มีจิต ๖ ด้านวิตกจริต แตกต่างกันอย่างน้อยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยผู้ที่มีอายุ ๒๖-๔๐ ปีมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่มีอายุ ๔๑-๖๐ ปี

๑๒) ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ผู้ที่มีอายุ ๒๖-๔๐ ปีกับผู้ที่มีอายุ ๖๑ ปีขึ้นไป มีจิต ๖ ด้านวิตกจริต แตกต่างกันอย่างน้อยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยผู้ที่มีอายุ ๒๖-๔๐ ปีมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่มีอายุ ๖๑ ปีขึ้นไป

สมมติฐานที่ ๒.๒ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี มีอายุต่างกัน มีความเข้าใจชีวิต แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑ ๖ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p-value ในการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจชีวิต ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี จำแนกตามอายุ

ความเข้าใจชีวิต	อายุ				F	P
	ต่ำกว่า ๒๕ ปี (n = ๕)	๒๖-๔๐ ปี (n = ๕๔)	๔๑-๖๐ ปี (n = ๑๐๗)	๖๑ ปีขึ้นไป (n = ๓๘)		
	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$		
๑. ด้านอนิจจัง	๔.๓๐	๔.๓๐	๔.๔๐	๔.๓๘	๐.๕๑	๐.๖๗
๒. ด้านทุกขัง	๓.๘๔	๓.๗๒	๓.๕๙	๓.๕๖	๒.๓๑	๐.๐๘
๓. ด้านอนัตตา	๓.๔๔	๓.๔๔	๓.๔๖	๓.๖๕	๑.๙๒	๐.๑๓
โดยภาพรวม	๓.๘๖	๓.๘๒	๓.๘๒	๓.๘๖	๐.๒๑	๐.๘๙

** หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑ ๖ แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับ จำแนกตามอายุ โดยพิจารณาในภาพรวม พบว่า ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ผู้ที่มีอายุต่างกันมีระดับความเข้าใจชีวิต ไม่แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจชีวิต เป็นรายด้าน พบว่า ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานีที่มีอายุต่างกันมีระดับ ความเข้าใจชีวิต ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี มีสถานภาพต่างกัน มีจิต ๖ และความเข้าใจชีวิตแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓.๑ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาญาณพุทธฯเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี มีสถานภาพต่างกัน มีจิต ๖ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑ ๗ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p-value ในการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของ ระดับจิต ๖ ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาญาณพุทธฯเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี จำแนกตามสถานภาพ

จิต ๖	สถานภาพ				F	P
	โสด (n = ๙๑)	สมรส (n = ๘๘)	หม้าย (n = ๑๒)	หย่าร้าง (n = ๑๓)		
	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$		
๑. ด้านราคะจิต	๒.๖๖	๒.๕๔	๒.๑๙	๒.๗๖	๒.๕๕	๐.๐๖
๒. ด้านโทสะจิต	๒.๑๑	๒.๑๔	๑.๙๒	๒.๐๙	๐.๕๑	๐.๖๘
๓. ด้านโมหะจิต	๒.๖๐	๒.๕๒	๒.๑๓	๒.๕๙	๒.๔๔	๐.๐๗
๔. ด้านสัทธาจิต	๓.๖๓	๓.๕๔	๓.๖๗	๓.๕๕	๑.๐๑	๐.๓๙
๕. ด้านพุทธิจิต	๓.๘๙	๔.๐๔	๔.๑๑	๓.๘๐	๒.๒๖	๐.๐๘
๖. ด้านวิตกจิต	๒.๔๑	๒.๔๐	๒.๑๙	๒.๔๗	๐.๙๗	๐.๔๑
โดยภาพรวม	๒.๘๘	๒.๘๖	๒.๗๐	๒.๘๘	๑.๕๐	๐.๒๒

จากตารางที่ ๔.๑ ๗ แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับจิต ๖ จำแนกตามสถานภาพ โดยพิจารณาในภาพรวม พบว่า ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาญาณพุทธฯเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี มีสถานภาพต่างกันมีระดับจิต ๖ ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับจิต ๖ เป็นรายด้าน พบว่า ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาญาณพุทธฯเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี มีสถานภาพแตกต่างกันมีระดับ จิต ๖ แต่ละด้าน ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓.๒ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาญาณพุทธฯเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี มีสถานภาพต่างกัน มีความเข้าใจชีวิต แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๘ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p-value ในการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจชีวิต ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาธุระพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี จำแนกตามสถานภาพ

ความเข้าใจชีวิต	สถานภาพ				F	P
	โสด (n = ๙๑)	สมรส (n = ๘๘)	หม้าย (n = ๑๒)	หย่าร้าง (n = ๑๓)		
	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$		
๑. ด้านอนิจจัง	๔.๓๓	๔.๔๐	๔.๓๓	๔.๓๗	๐.๓๔	๐.๗๙
๒. ด้านทุกข์	๓.๖๔	๓.๖๕	๓.๔๐	๓.๕๘	๑.๕๒	๐.๒๑
๓. ด้านอนัตตา	๓.๔๔	๓.๕๖	๓.๕๗	๓.๓๕	๑.๗๕	๐.๑๖
โดยภาพรวม	๓.๘๐	๓.๘๗	๓.๗๖	๓.๗๗	๐.๙๘	๐.๔๐

จากตารางที่ ๔.๑๘ แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับ จำแนกตามสถานภาพ โดยพิจารณาในภาพรวม พบว่า ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาธุระพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ผู้ที่มีสถานภาพต่างกันมีระดับความเข้าใจชีวิต ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจชีวิต เป็นรายด้าน พบว่า ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาธุระพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี มีสถานภาพต่างกันมีระดับ ความเข้าใจชีวิต ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาธุระพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี มีระดับการศึกษาต่างกัน มีจิต ๖ และความเข้าใจชีวิตแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔.๑ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาธุระพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี มีระดับการศึกษาต่างกัน มีจิต ๖ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๙ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p-value ในการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของระดับจิต ๖ ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาธุระพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี จำแนกตามระดับการศึกษา

จริต ๖	ระดับการศึกษา				F	P
	ต่ำกว่า มัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า (n = ๘)	ต่ำกว่า ปริญญาตรี (n = ๒๗)	ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า (n = ๑๐๑)	สูงกว่า ปริญญาตรี (n = ๖๘)		
	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$		
๑. ด้านราคาจริต	๒.๐๓	๒.๖๐	๒.๕๙	๒.๖๖	๒.๔๐	๐.๐๗
๒. ด้านโทษจริต	๒.๒๖	๒.๑๐	๒.๐๖	๒.๑๗	๐.๗๔	๐.๕๓
๓. ด้านโมหจริต	๒.๓๓	๒.๔๓	๒.๕๖	๒.๕๖	๐.๗๒	๐.๕๔
๔. ด้านสัทธาจริต	๓.๗๒	๓.๕๒	๓.๖๕	๓.๕๑	๒.๖๑	๐.๐๕*
๕. ด้านพุทธิจริต	๔.๒๔	๓.๘๘	๓.๙๗	๓.๙๕	๑.๒๑	๐.๓๑
๖. ด้านวิตกจริต	๒.๓๒	๒.๓๗	๒.๔๓	๒.๓๗	๐.๓๕	๐.๗๙
โดยภาพรวม	๒.๘๒	๒.๘๒	๒.๘๘	๒.๘๗	๐.๓๙	๐.๗๖

* หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑ ๙ แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับจริต ๖ จำแนกตามระดับการศึกษา โดยพิจารณาในภาพรวม พบว่า ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธฯ เฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี มีระดับการศึกษาต่างกันมีระดับจริต ๖ ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับจริต ๖ เป็นรายด้าน พบว่า ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธฯ เฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานีที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีระดับ จริต ๖ ด้านวิตกจริต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ผู้วิจัยจึงเปรียบเทียบพหุคูณด้วยวิธี LSD เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๘

ตารางที่ ๔.๒๐ แสดงผลเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับจิต ๖ ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันเป็นรายคู่ โดยวิธี LSD

จิต ๖	ระดับการศึกษา	$\bar{X}$	กลุ่มที่	P			
				กลุ่มที่			
				๑	๒	๓	๔
สัทธาจิต	ต่ำกว่ามัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	๓.๗๒	๑	-	๐.๑๘	๐.๖๐	๐.๑๒
	ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๕๒	๒		-	๐.๑๑	๐.๘๖
	ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	๓.๖๕	๓			-	๐.๐๑*
	สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๕๑	๔				-

* หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๐ แสดงผลการเปรียบเทียบพหุคูณ ด้วยวิธี LSD เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ พบว่า มีความแตกต่างกัน ๑ คู่ ได้แก่

๑) ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีกับผู้ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีจิต ๖ ด้านวิตกจิต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยผู้ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี

สมมติฐานที่ ๔.๒ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความเข้าใจชีวิต แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๑ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p-value ในการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจชีวิต ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาญาณพุทธฯเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี จำแนกตามระดับการศึกษา

ความเข้าใจชีวิต	ระดับการศึกษา				F	P
	ต่ำกว่ามัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า (n = ๘)	ต่ำกว่าปริญญาตรี (n = ๒๗)	ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า (n = ๑๐๑)	สูงกว่าปริญญาตรี (n = ๖๘)		
	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$		
๑. ด้านอนิจจัง	๔.๓๘	๔.๑๔	๔.๔๒	๔.๓๗	๒.๒๙	๐.๐๘
๒. ด้านทุกข์	๓.๖๔	๓.๕๑	๓.๖๓	๓.๖๖	๑.๐๓	๐.๓๘
๓. ด้านอนัตตา	๓.๖๘	๓.๓๙	๓.๕๒	๓.๔๗	๑.๐๑	๐.๓๙
โดยภาพรวม	๓.๙๐	๓.๖๘	๓.๘๖	๓.๘๔	๒.๑๘	๐.๐๙

จากตารางที่ ๔.๒๑ แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับ จำแนกตามระดับการศึกษา โดยพิจารณาในภาพรวม พบว่า ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาญาณพุทธฯเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีระดับความเข้าใจชีวิต ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจชีวิต เป็นรายด้าน พบว่า ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาญาณพุทธฯเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานีที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีระดับ ความเข้าใจชีวิต ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาญาณพุทธฯเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี มีอาชีพต่างกัน มีจิต ๖ และความเข้าใจชีวิตแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕.๑ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาญาณพุทธฯเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี มีอาชีพต่างกัน มีจิต ๖ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๒ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p-value ในการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของระดับจิต ๖ ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี จำแนกอาชีพ

จิต ๖	อาชีพ							F	P
	นักศึกษา (n = ๓)	ข้าราชการ(n = ๓๖)	พนักงานบริษัท(n = ๓๙)	ธุรกิจส่วนตัว(n = ๔๕)	นักธุรกิจ(n = ๓)	อาชีพอิสระ(n = ๖)	อื่นๆ (n = ๗๒)		
	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$		
๑. ด้านราคจิต	๓.๑๕	๒.๖๘	๒.๗๙	๒.๖๐	๒.๖๓	๒.๕๙	๒.๔๐	๒.๒๗	๐.๐๔*
๒. ด้านโทสจิต	๒.๔๑	๒.๒๒	๒.๑๕	๒.๐๓	๒.๓๐	๑.๘๗	๒.๐๘	๐.๗๗	๐.๖๐
๓. ด้านโมหจิต	๓.๑๑	๒.๖๒	๒.๖๘	๒.๔๑	๒.๕๙	๒.๕๖	๒.๔๖	๑.๖๔	๐.๑๔
๔. ด้านวิตกจิต	๓.๘๑	๓.๖๐	๓.๕๕	๓.๖๑	๓.๓๓	๓.๘๓	๓.๕๘	๐.๙๔	๐.๔๗
๕. ด้านสังขจิต	๓.๔๔	๔.๐๑	๓.๘๙	๔.๐๓	๔.๐๔	๓.๙๓	๓.๙๕	๐.๙๘	๐.๔๔
๖. ด้านพุทธิจิต	๒.๗๔	๒.๕๓	๒.๔๘	๒.๓๔	๒.๗๔	๒.๔๔	๒.๓๐	๑.๙๑	๐.๐๘
โดยภาพรวม	๓.๑๑	๒.๙๔	๒.๙๒	๒.๘๔	๒.๙๔	๒.๘๗	๒.๘๐	๑.๙๕	๐.๐๗

* หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๒ แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับจิต ๖ จำแนกตามอาชีพ โดยพิจารณาในภาพรวม พบว่า ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี มีอาชีพต่างกันมีระดับจิต ๖ ไม่แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับจิต ๖ เป็นรายด้าน พบว่า ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานีที่มีอาชีพแตกต่างกันมีระดับ จิต ๖ ด้านราคจิต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ผู้วิจัยจึงเปรียบเทียบพหุคูณด้วยวิธี LSD เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ดังแสดงในตารางที่ ๔.๒๑

ตารางที่ ๔.๒ ๓ แสดงผลเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับจิต ๖ ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันเป็นรายคู่ โดยวิธี LSD

จิต ๖	อาชีพ	$\bar{X}$	กลุ่มที่	P						
								กลุ่มที่		
				๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗
ด้านราคาจิต	นักศึกษา	๓.๑๕	๑	-	๐.๒๑	๐.๓๔	๐.๑๔	๐.๓๑	๐.๒๑	๐.๐๔*
	ข้าราชการ	๒.๖๘	๒		-	๐.๔๒	๐.๕๖	๐.๘๙	๐.๗๕	๐.๐๓*
	พนักงานบริษัท	๒.๗๙	๓			-	๐.๑๕	๐.๖๖	๐.๑๒	๐.๐๐*
	ธุรกิจส่วนตัว	๒.๖๐	๔				-	๐.๙๓	๐.๙๘	๐.๑๐
	นักธุรกิจ	๒.๖๓	๕					-	๐.๙๓	๐.๕๔
	อาชีพอิสระ	๒.๕๙	๖						-	๐.๔๘
	อื่นๆ	๒.๔๐	๗							-

* หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒ ๓ แสดงผลการเปรียบเทียบพหุคูณ ด้วยวิธี LSD เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ พบว่า มีความแตกต่างกัน ๓ คู่ ได้แก่

- ๑) ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ที่มีอื่นๆกับผู้ที่มีอาชีพเป็นนักศึกษา มีจิต ๖ ด้านราคาจิต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยผู้ที่มีอาชีพเป็นนักศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่มีอาชีพอื่นๆ
- ๒) ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ที่มีอื่นๆกับผู้ที่มีอาชีพเป็นข้าราชการ มีจิต ๖ ด้านราคาจิต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยผู้ที่มีอาชีพเป็นข้าราชการ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่มีอาชีพอื่นๆ
- ๓) ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ที่มีอื่นๆกับผู้ที่มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัท มีจิต ๖ ด้านราคาจิต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยผู้ที่มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัท มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่มีอาชีพอื่นๆ

สมมติฐานที่ ๕.๒ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธะเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี มีอาชีพต่างกัน มีความเข้าใจชีวิต แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๔ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p-value ในการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจชีวิต ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธะเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี จำแนกตามระดับอาชีพ

ความเข้าใจชีวิต	อาชีพ							F	P
	นักศึกษา (n = ๓)	ข้าราชการ (n = ๓๖)	พนักงานบริษัท (n = ๓๙)	ธุรกิจส่วนตัว (n = ๔๕)	นักธุรกิจ (n = ๓)	อาชีพอิสระ (n = ๖)	อื่นๆ (n = ๗๒)		
	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$		
๑. ด้านอนิจจัง	๔.๒๐	๔.๔๖	๔.๒๕	๔.๕๒	๔.๑๗	๔.๕๘	๔.๒๘	๑.๙๕	๐.๐๗
๒. ด้านทุกขัง	๔.๑๓	๓.๗๑	๓.๖๓	๓.๖๓	๓.๖๗	๓.๘๐	๓.๕๔	๑.๙๒	๐.๐๘
๓. ด้านอนัตตา	๓.๔๗	๓.๔๔	๓.๔๑	๓.๖๖	๓.๒๗	๓.๕๐	๓.๔๘	๑.๔๖	๐.๒๐
โดยภาพรวม	๓.๙๓	๓.๘๗	๓.๗๖	๓.๙๓	๓.๗๐	๓.๙๖	๓.๗๗	๑.๘๓	๐.๐๙

จากตารางที่ ๔.๒ ๔ แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับ จำแนกตามอาชีพ โดยพิจารณาในภาพรวม พบว่า ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธะเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ที่มีอาชีพต่างกันมีระดับความเข้าใจชีวิต ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจชีวิต เป็นรายด้าน พบว่า ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธะเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานีที่มีอาชีพต่างกันมีระดับ ความเข้าใจชีวิต ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๖ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธะเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี มีรายได้ต่างกัน มีจิต ๖ และความเข้าใจชีวิตแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๖.๑ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาธุระพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี มีรายได้ต่างกัน มีจิต ๖ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒ ๕ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p-value ในการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของ ระดับจิต ๖ ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาธุระพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี จำแนกตามรายได้

จิต ๖	รายได้				F	P
	ต่ำกว่า ๘,๐๐๐ บาท (n = ๒๖)	๘,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท (n = ๓๓)	๑๕,๐๐๑-๒๕,๐๐๐ บาท (n = ๔๐)	สูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท (n = ๑๐๕)		
	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$		
๑. ด้านราคจิต	๒.๔๕	๒.๕๔	๒.๕๕	๒.๖๖	๐.๙๓	๐.๔๓
๒. ด้านโทษจิต	๒.๒๖	๒.๐๔	๑.๙๙	๒.๑๔	๑.๓๗	๐.๒๕
๓. ด้านโมหจิต	๒.๕๔	๒.๕๙	๒.๔๓	๒.๕๖	๐.๕๘	๐.๖๓
๔. ด้านวิตกจิต	๓.๖๗	๓.๕๗	๓.๖๒	๓.๕๖	๐.๗๑	๐.๕๕
๕. ด้านสัทธาจิต	๓.๘๘	๓.๙๒	๓.๙๔	๔.๐๐	๐.๖๑	๐.๖๑
๖. ด้านพุทธิจิต	๒.๔๐	๒.๓๖	๒.๓๓	๒.๔๔	๐.๖๔	๐.๕๙
โดยภาพรวม	๒.๘๗	๒.๘๔	๒.๘๑	๒.๘๙	๐.๙๑	๐.๔๔

จากตารางที่ ๔.๒ ๕ แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับจิต ๖ จำแนกตาม รายได้ โดยพิจารณาในภาพรวม พบว่า ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาธุระพุทธาเฉลิม พระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ผู้ที่มีรายได้ต่างกันมีระดับจิต ๖ ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับจิต ๖ เป็นรายด้าน พบว่า ผู้ปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาธุระพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานีที่มีรายได้แตกต่าง กันมีระดับ จิต ๖ ทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๖.๒ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาธุระพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี มีรายได้ต่างกัน มีความเข้าใจชีวิต แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒ ๖ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p-value ในการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจชีวิต ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาญาณพุทธะเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี จำแนกตามรายได้

ความเข้าใจชีวิต	รายได้				F	P
	ต่ำกว่า ๔,๐๐๐ บาท (n = ๒๖)	๔,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท (n = ๓๓)	๑๕,๐๐๑-๒๕,๐๐๐ บาท (n = ๔๐)	สูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท (n = ๑๐๕)		
	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$		
๑. ด้านอนิจจัง	๔.๓๑	๔.๒๔	๔.๔๓	๔.๓๙	๑.๑๒	๐.๓๔
๒. ด้านทุกข์	๓.๖๘	๓.๕๐	๓.๖๘	๓.๖๓	๑.๖๓	๐.๑๘
๓. ด้านอนัตตา	๓.๔๒	๓.๔๙	๓.๖๑	๓.๔๗	๑.๑๒	๐.๓๔
โดยภาพรวม	๓.๘๑	๓.๗๔	๓.๙๑	๓.๘๓	๑.๔๙	๐.๒๒

จากตารางที่ ๔.๒ ๖ แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับ จำแนกตามรายได้ โดยพิจารณาในภาพรวม พบว่า ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาญาณพุทธะเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ผู้ที่มีรายได้ต่างกันมีระดับความเข้าใจชีวิต ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจชีวิต เป็นรายด้าน พบว่า ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาญาณพุทธะเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานีที่มีรายได้แตกต่างกันมีระดับ ความเข้าใจชีวิต ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๗ ศึกษาความสัมพันธ์ของจิต ๖ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาญาณพุทธะเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี กับความเข้าใจชีวิต

จากการทดสอบสมมติฐาน เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่าง จิต ๖ คือ ราคจิต โมหจิต โทสจิต พุทธจิต สัทธาจิต วิทกจิต กับความเข้าใจชีวิต คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (R) ผลการทดสอบสมมติฐานดังนี้

ตารางที่ ๔.๒๗ แสดงผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง จริต ๖ ต่อความเข้าใจชีวิต ของ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาพุทธชญาณิยะพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ด้วยสถิติ Pearson Correlation

(N=๒๐๔)

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (ρ)			
	ความเข้าใจชีวิต	อนิจจัง	ทุกขัง	อนัตตา
ราคจริต	-๐.๐๖๙	-๐.๒๒๑**	๐.๒๕๕**	-๐.๐๑๔*
โทสจริต	-๐.๒๔๒*	-๐.๓๗๑**	-๐.๑๕๒*	-๐.๒๕๕**
โมหจริต	-๐.๑๗๕*	-๐.๓๐๓**	๐.๒๐๐**	๐.๒๒๔*
พุทธิจริต	๐.๔๒๘*	๐.๔๕๒**	๐.๐๕๘	๐.๓๙๖**
สัทธาจริต	๐.๖๐๐**	๐.๕๙๖**	๐.๑๓๙	๐.๕๔๗**
วิตรกจริต	๐.๐๕๙	-๐.๒๕๐**	๐.๓๙๓**	-๐.๑๙๓**
จริต ๖	๐.๐๗๘	-๐.๑๐๙	๐.๓๗๑*	-๐.๐๒๘

**ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

*ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๗ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง จริต ๖ กับความเข้าใจชีวิต พบว่า จริต ๖ โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ ความเข้าใจชีวิต โดยภาพรวมในระดับต่ำ ($R=๐.๐๗๘$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

๑) จริต ๖ กับอนิจจัง

จริต ๖ ด้าน ราคจริต มีความสัมพันธ์เชิงลบกับความเข้าใจชีวิต ด้านอนิจจัง อยู่ในระดับต่ำ ($R=-๐.๒๒๑$ **)

จริต ๖ ด้าน โทสจริต มีความสัมพันธ์เชิงลบกับความเข้าใจชีวิต ด้านอนิจจัง อยู่ในระดับปานกลาง ($R=-๐.๓๗๑$ **)

จริต ๖ ด้าน โมหจริต มีความสัมพันธ์เชิงลบกับความเข้าใจชีวิต ด้านอนิจจัง อยู่ในระดับปานกลาง ($R=-๐.๓๐๓$ **)

จริต ๖ ด้าน พุทธิจริต มีความสัมพันธ์เชิง บวกกับความเข้าใจชีวิต ด้านอนิจจัง อยู่ในระดับปานกลาง ($R=๐.๔๕๒$ **)

จริต ๖ ด้าน สัทธาจริต มีความสัมพันธ์เชิง บวกกับความเข้าใจชีวิต ด้านอนิจจัง อยู่ในระดับปานกลาง ($R=๐.๕๙๖$ **)

จิต ๖ ด้าน วิตกจิต มีความสัมพันธ์เชิงลบกับความเข้าใจชีวิต ด้านอนิจจัง อยู่ในระดับต่ำ ($R=-0.250^{**}$)

๒) จิต ๖ กับทุกขัง

จิต ๖ ด้าน รากจิต มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเข้าใจชีวิต ด้านทุกขัง อยู่ในระดับต่ำ ($R=0.254^{**}$)

จิต ๖ ด้าน โทสจิต มีความสัมพันธ์เชิงลบกับความเข้าใจชีวิต ด้านทุกขัง อยู่ในระดับต่ำ ($R=-0.152^{**}$)

จิต ๖ ด้าน โมหจิต มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเข้าใจชีวิต ด้านทุกขัง อยู่ในระดับต่ำ ($R=-0.200^{**}$)

จิต ๖ ด้าน พุทธิจิต มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเข้าใจชีวิต ด้านทุกขัง อยู่ในระดับต่ำ ($R=0.058$) และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จิต ๖ ด้าน สัทธาจิต มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเข้าใจชีวิต ด้านทุกขัง อยู่ในระดับต่ำ ($R=0.138$) และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จิต ๖ ด้าน วิตกจิต มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเข้าใจชีวิต ด้านทุกขัง อยู่ในระดับปานกลาง ($R=-0.383^{**}$)

๓) จิต ๖ กับอนัตตา

จิต ๖ ด้าน รากจิต มีความสัมพันธ์เชิงลบกับความเข้าใจชีวิต ด้านอนัตตา อยู่ในระดับต่ำ ($R=-0.014^{**}$)

จิต ๖ ด้าน โทสจิต มีความสัมพันธ์เชิงลบกับความเข้าใจชีวิต ด้านอนัตตา อยู่ในระดับต่ำ ($R=-0.255^{**}$)

จิต ๖ ด้าน โมหจิต มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเข้าใจชีวิต ด้านอนัตตา อยู่ในระดับต่ำ ($R=0.224^{**}$)

จิต ๖ ด้าน พุทธิจิต มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเข้าใจชีวิต ด้านอนัตตา อยู่ในระดับปานกลาง ($R=0.386^{**}$)

จิต ๖ ด้าน สัทธาจิต มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเข้าใจชีวิต ด้านอนัตตา อยู่ในระดับปานกลาง ($R=0.547^{**}$)

จิต ๖ ด้าน วิตกจิต มีความสัมพันธ์เชิงลบกับความเข้าใจชีวิต ด้านอนัตตา อยู่ในระดับต่ำ ($R=-0.183^{**}$)

จากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่าง จิต ๖ คือ รากจิต โมหจิต โทสจิต พุทธิจิต สัทธาจิต วิตกจิต กับความเข้าใจชีวิต คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา พบว่า จิต ๖ กับความเข้าใจชีวิตโดยภาพรวม สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับต่ำ และเมื่อจำแนกรายด้านพบว่า รากจิตกับอนิจจัง วิตกจิตกับอนิจจัง โทสจิตกับทุกขัง รากจิตกับอนัตตา

โทสจรিতกับอนัตตา วิตกจรিতกับอนัตตา มีค่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิง ลบอยู่ในระดับ ต่ำ
โทสจริตกับอนิจจัง โมหจริตกับอนิจจัง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงลบอยู่ในระดับปานกลาง
ราคจริตกับทุกขัง โมหจริตกับทุกขัง โมหจริตกับอนัตตา มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิง บวกอยู่
ในระดับต่ำ และ พุทธิจริตกับอนิจจัง สัทธาจริตกับอนิจจัง วิตกจริตกับทุกขัง พุทธิจริตกับ
อนัตตา สัทธาจริตกับอนัตตา มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิง บวกอยู่ในระดับ ปานกลาง จึง
ยอมรับสมมติฐาน การวิจัยที่ตั้งไว้ ดังตารางที่ ๔.๒๖

ตารางที่ ๔.๒๘ แสดงสรุปสมมติฐานการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่าง จริต ๖ กับความเข้าใจชีวิต
ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาญาณพุทธขณานิคมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ด้วย
สถิติ Pearson Correlation

ที่	สมมติฐานการวิจัย	ความสัมพันธ์		เชิง	ระดับ	ผลการทดสอบ สมมติฐาน	
		มี	ไม่มี			ยอมรับ	ปฏิเสธ
จริต ๖ กับความเข้าใจชีวิต							
๑	ความสัมพันธ์ระหว่าง จริต ๖ กับความเข้าใจชีวิต โดยภาพรวม	✓	-	บวก	ต่ำ	✓	-
๒	ความสัมพันธ์ระหว่าง ราค จริตกับอนิจจัง	✓	-	ลบ	ต่ำ	✓	-
๓	ความสัมพันธ์ระหว่าง โทสจริตกับอนิจจัง	✓	-	ลบ	ปานกลาง	✓	-
๔	ความสัมพันธ์ระหว่าง โม หจริตกับอนิจจัง	✓	-	ลบ	ปานกลาง	✓	-
๕	ความสัมพันธ์ระหว่าง พุทธิ จริตกับอนิจจัง	✓	-	บวก	ปานกลาง	✓	-
๖	ความสัมพันธ์ระหว่าง สัทธาจริตกับอนิจจัง	✓	-	บวก	ปานกลาง	✓	-
๗	ความสัมพันธ์ระหว่าง วิตกจริตกับอนิจจัง	✓	-	ลบ	ต่ำ	✓	-

ตารางที่ ๔.๒๖ (ต่อ) สรุปสมมติฐานการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างจิต ๖ กับความเข้าใจชีวิตของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาญาณพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ด้วยสถิติ

Pearson Correlation

ที่	สมมติฐานการวิจัย	ความสัมพันธ์		เชิง	ระดับ	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
		มี	ไม่มี			ยอมรับ	ปฏิเสธ
จิต ๖ กับความเข้าใจชีวิต							
๘	ความสัมพันธ์ระหว่างภาคจิตกับทุกขัง	✓	-	บวก	ต่ำ	✓	-
๙	ความสัมพันธ์ระหว่างโทสจิตกับทุกขัง	✓	-	ลบ	ต่ำ	✓	-
๑๐	ความสัมพันธ์ระหว่างโมหจิตกับทุกขัง	✓	-	บวก	ต่ำ	✓	-
๑๑	ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธิจิตกับทุกขัง	-	✓	บวก	ต่ำ	-	✓
๑๒	ความสัมพันธ์ระหว่างสัทธาจิตกับทุกขัง	-	✓	บวก	ต่ำ	-	✓
๑๓	ความสัมพันธ์ระหว่างวิตกจิตกับทุกขัง	✓	-	บวก	ปานกลาง	✓	-
๑๔	ความสัมพันธ์ระหว่างภาคจิตกับอนัตตา	✓	-	ลบ	ต่ำ	✓	-
๑๕	ความสัมพันธ์ระหว่างโทสจิตกับอนัตตา	✓	-	ลบ	ต่ำ	✓	-
๑๖	ความสัมพันธ์ระหว่างโมหจิตกับอนัตตา	✓	-	บวก	ต่ำ	✓	-
๑๗	ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธิจิตกับอนัตตา	✓	-	บวก	ปานกลาง	✓	-

ตารางที่ ๔.๒๖ (ต่อ) สรุปสมมติฐานการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่าง จริต ๖ กับความเข้าใจชีวิตของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนาธุวพุทธชเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) ปทุมธานี ด้วยสถิติ Pearson Correlation

ที่	สมมติฐานการวิจัย	ความสัมพันธ์		เชิง	ระดับ	ผลการทดสอบ สมมติฐาน	
		มี	ไม่มี			ยอมรับ	ปฏิเสธ
จริต ๖ กับความเข้าใจชีวิต							
๑๘	ความสัมพันธ์ระหว่าง สัทธาจริตกับอนัตตา	✓	-	บวก	ปานกลาง	✓	-
๑๙	ความสัมพันธ์ระหว่าง วิตกจริตกับอนัตตา	✓	-	ลบ	ต่ำ	✓	-